

MARS 2000

Aktstycket

Medlemsblad från ArkivCentrum Örebro län

I det tjugonde seklets morgon, Godtemplamas diskussionsklubb, GDK Örebro, på toppen av Kilsbergen under en gökotta den 10–11 juni 1922. Foto ur IOGT-logen 2644 Engelbrekts arkiv.

Verksamhetsberättelse 1999 för Folkrörelsernas arkiv i Örebro län

Folkrörelsernas arkiv i Örebro län är en ideell organisation som är verksam på ArkivCentrum Örebro län. Vid utgången av 1999 hade arkivet 451 medlemsorganisationer representerande alla slags föreningsstyper och alla delar av Örebro län. Folkrörelsernas arkiv bildades 1969 och det gångna året har alltså varit ett jubi-

leumsår. 1999 var också det andra året i ArkivCentrum, den nya länskulturinstitution som drivs tillsammans med partnern Örebro läns företagsarkiv.

På denna institution utgör de bägge arkivföreningarna tillsammans en kraftkälla för dokumentation, utbildning och forskning på det lokalthistoriska området. Sty-

relsen kan se tillbaka på en framgångsrik avslutning av föreningens första trettio år och ser framtiden an med tillförsikt. Inför det nya seklet hjälper vi människorna att föra ett fortlöpande samtal med historien. Styrelsen överlämnar härmed berättelsen om 1999 års verksamhet.

Arkivets styrelse

Arbetsutskott

Ordförande	Thord Strömberg, Lokalhistoriska Sällskapet i Örebro län
Vice ordförande	Bo Zetterlund, Örebro läns bildningsförbund
Sekreterare	Göran Henrikson, arkivchef, adjungerad
Kassör	Inger Martinsson, Örebro läns bildningsförbund
	Ingvar Andersson, Sveriges Blåbandsförbund
	Ragnar Åberg, Örebro kristna samarbetsråd

Övriga

Ingrid Gustafsson, Studieförbundet Vuxenskolan i Örebro län
 Helge Hagberg, Örebro socialdemokratiska arbetarekommun
 Hans Lundell, Karlskoga bildningsråd
 Anna Kajsa Persson, Askersunds Föreläsningförening
 Lasse Sjöberg, Örebro läns landsting
 Brita Molin, Örebro kommun

Suppleanter

Christer Blohm, Örebro Sportklubb Alliansen
 Kerstin Gunnarsson, ABF Örebro län
 Jonas Jönestam, LO-facken Örebro län
 Sören Klingnéus, Västernärkes hembygdsförening
 Gunilla Lindholm, Örebro kommunaltjänstemannaförening
 Magnus Riseby, Folkpartiet i Örebro län
 Arne Christianson, Örebro läns landsting

Revisorer

Ordinarie

Lennart Andersson, Studieförbundet Vuxenskolan i Örebro län
 Lilian Wistrand NBV, Örebro län

Revisorssuppleanter

Christina Håll-Björk, Örebro läns hyresgästförening
 Björn Hagel, Örebro ABF-avdelning

Valberedning

Sammanställande Ulla Nyström, LO-facken Örebro/Lekeberg
 Göran Henrikson, adjungerad
 Ingegärd Lindblad, Moderata kvinnoföreningen i Örebro
 Ingrid Svedlund, Hallsbergs socialdemokratiska arbetarekommun.

Möten

Styrelsen har under året haft fyra sammanträden, arbetsutskottet ett. Årsmötet hölls den 29 mars i Hällabrottets ordenshus. Den gamla fina samlingslokalen fylldes av dryga hundralet årsmötesdeltagare. 82 medlemsorganisationer hade sänt ombud. Förra rektorn *Berit Forsberg* med starka minnen från IOGT:s verksamhet i lokalen berättade inledningsvis om logen Hvarandras Hjälp och dess vackra byggnad i utpräglad jugendstil. Efter själva årsmötet föreläste Demokratiutredningens ordförande förre kulturministern *Bengt Göransson* engagerat om demokratin under den intresseväckande titeln *Svarstenbrandt, Göran Persson och Jesus*. Som årsmötet samtidigt var ett jubileumsmöte, där organisationens trettioåriga bestånd firades, avslutades kvällen med kaffe och jubileumstårta.

Organisation

Arkivet är medlem i Folkrorelsernas arkivförbund, Föreningen Bergslagsarkiv, Örebro läns idrotthistoriska sällskap, Svenska Arkivsamfundet, Svenska Historiska Föreningen och Föreningen Liv i Sverige.

Yvonne Bergman är kassör i Folkrorelsernas arkivförbund och ingår också i arkivförbundets ekonomigrupp samt dess bokgrupp. *Göran Henrikson* är medlem i arkivförbundets internationella grupp.

Bo Fransson är ledamot i Folkrorelsernas arkivförbunds ADB-grupp och representerar arkivförbundet i Riksarkivets sk NAD-råd, där bl a frågor om den Nationella Arkivdatabasen behandlas.

Göran Henrikson är ordförande för Madli Kurdves minnes-

fond för nordiskt och baltiskt arkivsamarbete. Henrikson är också ledamot i Föreningen Bergslagsarkivs styrelse och ingår i redaktionen för föreningens årsbok Bergslagsarkiv. *Yvonne Bergman* och *Bo Fransson* är revisorer i föreningen.

Göran Henrikson är ledamot i Riksarkivets nämnd för enskilda arkiv.

Yvonne Bergman representerar arkivet i Intressegruppen för Kulturhistoriska akademien för Örebro län. Bergman har vidare företrätt folkrorelse- och företagsarkiven i Utvecklingsrådets strategigrupp – Kultur samt i Samrådsorganet för bibliotek och arkiv i Örebro.

Medlemmar

Arkivets medlemsutveckling är trots föreningslivets omstrukturering positiv. Flera nya organisationer har strömmat till och under 1999 har 21 organisationer tecknat medlemskap i Folkrorelsernas arkiv. Samtidigt kan noteras att flera medlemsorganisationer har upphört, har slagits ihop eller är vilande. 16 medlemmar har avförts under året. 1999 års nettotillväxt på medlemsidan är således fem och arkivet kunde vid det nya århundradets ingång notera 451 medlemsorganisationer.

Nya medlemmar:

- Askersunds Byalag
- Områdesgrupp Hagatorp
- Föreningen Kvismare Fågelstation
- Wasa socialdemokratiska förening
- LO-facken i Karlskoga
- Miljöpartiet de Gröna i Örebro kommun
- Örebro dragspelsklubb
- Askersunds baptistförsamling
- Åsbro Frikyrkoförsamling
- Hjärt- och lungsjukas förening i Karlskoga-Degerfors
- Örebro Engelbrekt Rotaryklubb
- Församlingen Mötesplatsen, Örebro

- Örebro skid- och vandringsklubb
- Frälsningsarmén i Karlskoga-Degerfors
- Bofors luftvärnsförening
- Skogs- och Träfacket avd 7
- Nobelmuseets vänner
- Lekebergs socialdemokratiska arbetarekommun
- Stjärmparaden, Örebro
- Teknis Gosskör, Örebro
- Naturskyddsföreningen i Örebro län

Avförda medlemmar 1999:

- Örebro läns hem- och skoladistrikt
- Änglavakt och Barnarbete
- Ledarna avd 153, Karlskoga
- Örebro Nyckelharpsgille
- Kräcklinge Röda Korsrets
- Sköllersta Hushållsgille
- Fjugesta socialdemokratiska förening
- Folkkampanjen mot Kärnkraft-Kärnvapen
- Beatlesföreningen Revolution
- Örebro Esperantoförening
- Örebro läns konstförening
- Föreningen Stoppa Rasismen i Örebro
- IOGT-NTO. Logen 289 Vår Förhoppning (Hallsberg)
- Svenska Skogsarbetareförbundet avd 16
- Svenska Träindustriarbetareförbundet avd 21 Örebro län
- Moderata kvinnoförbundet i Örebro län

Personal

Göran Henrikson, *Yvonne Bergman* och *Bo Fransson* har arbetat heltid under 1999. *Håkan Henriksson* har arbetat heltid i 9 månader och *Karin Sjöstedt* har arbetat 75 % under 1999.

Eva Dahlström arbetade med brevprojektet i januari månad. *Magnus Jerlström* arbetade heltid från årsskiftet till och med den 23 april. *Jan-Erik Andersson* arbetade heltid från 3 mars till och med 3 juni. *Rolf Brangstad* arbetade heltid från den förste mars och maj månad ut.

Olle Bergström har som tidigare år arbetat ideellt på arkivet under 1999. Också *Inger Dahlin* har nedlagt visst ideellt arbete på arkivet.

På ArkivCentrum arbetar de bägge arkivföreningarna Folkro-

relsernas arkiv och Örebro läns företagsarkiv på ett väl integrerat sätt. Det innebär att Företagsarkivets personal under 1999 *Carl-Magnus Lindgren*, *Magnus Johansson*, *Per Roth* och *Håkan Henriksson* i hög grad har varit med och delat på arbetet på ArkivCentrum framför allt när det gäller servicen mot besökare och forskare.

Personalsituationen var under den första hälften av året god medan hösten var besvärlig då nya ALU/API-projekt inte kunde erhållas och arkivet drabbades av viss sjukfrånvaro.

Betydelsen av de engagerade och kunniga tillfälliga medarbetarna under våren 1999 kan inte nog understrykas.

Ekonomi

Arkivets kostnader finansieras till sin huvuddel av Örebro läns landsting. Arkivchefen samt en hel och en trefjärdedelstjänst finansieras direkt av landstinget och Örebro kommun finansierar på samma sätt en trefjärdedelstjänst. Arkivet självt har finansierat en heltidstjänst.

Örebro kommun och Riksarkivet är också två viktiga bidragsgivare till verksamheten. Under 1998 infogades länsfolkrorelsearkiven i det statliga systemet med sk stödenheter i likhet med andra läns kulturinstitutioner. Från och med 1999 kom detta stöd inte längre att vara knutet till arkivchefslönen utan blev ett allmänt verksamhetsbidrag.

Den insats som arkivets egna medlemsorganisationer står för genom sina medlems- och hyllavgifter är helt avgörande för föreningens ställning och en av grundpelarna i verksamheten. Inkomsterna från bokförsäljning etc har krympt starkt och är nu marginel-

la i förhållande till tidigare år. Viktiga tillskott utgör inkomsterna från uppdragen i Karlskoga kommun.

De olika projekt som arkivet fortlöpande engagerar sig i har naturligtvis en innehållslig sida; projektens syften är angelägna för verksamheten. Men de är också nödvändiga för att finansiera arkivets verksamhet. De offentliga bidragen är inte tillräckliga.

Under 1998–1999 har länsstyrelsen bidragit med 200 000 kr för att göra det möjligt att etablera ArkivCentrum som länsinstitution genom information och marknadsföring. Detta bidrag har varit särskilt värdefullt.

Under året erhöll arkivet 78 000 kr från Adolf Lindgrens Stiftelse. Medlen har använts till installation av hörselslinga och högtalaranläggningar i lokalerna.

Satsningarna på att etablera ArkivCentrum har varit kostsamma. Att etablera en ny institution kostar ansträngningar och pengar. Årets verksamhet har givit ett litet överskott, men ännu har arkivet ett negativt kapital och ansträngningarna att på olika sätt öka intäkterna måste fortsätta framöver.

För detaljer i ekonomin hänvisas till sammanställningarna på detta uppslag.

Man bör i detta sammanhang notera, att föreningens bokslut för år 1999 endast motsvarar hälften av de medel som omsätts i verksamheten, vilket framgår av sammanställningen på s 5.

Mottagna leveranser, ordnings- och förteckningsarbeten

Under 1999 har 368 leveranser inkommit till arkivet omfattande en volym på 58,85 hyllmeter. Det

Sammanställning över intäkter och kostnader för Folkrorelsernas arkiv 1999–2001

	Bokslut 1999	Budget 2000	Budget 2001
<i>Intäkter</i>			
Statsbidrag	33 100	115 000	135 000
Landstingsbidrag	375 000	375 000	400 000
Kommunbidrag	200 000	200 000	250 000
Bidrag hörselslinga	61 975	-	-
Länsstyrelsen/inv.bidrag	-	150 000	25 000
Medlemsavgifter	142 025	145 000	150 000
Hyllavgifter	115 575	115 000	120 000
Uthyrning av lokaler	5 400	6 000	7 000
Administrationsintäkter	113 722	100 000	100 000
Kurser	6 577	6 000	10 000
Brevprojekt	60 000	-	-
Försäljning	23 227	23 000	25 000
KK-stiftelseprojektet	250 000	100 000	-
Ränter/värdeförändr.fonder	12 699	15 000	18 000
<i>Summa</i>	<i>1 399 300</i>	<i>1 350 000</i>	<i>1 240 000</i>
<i>Kostnader</i>			
Lokalkostnader	530 191	535 000	540 000
Hörselslinga	61 975	16 000	-
Personalkostnader	194 876	295 000	410 000
Administration	124 662	114 000	116 000
Resor/traktam/konferenser	30 684	35 000	37 000
Porton/frakter	23 602	25 000	25 000
Telekommunikation	25 820	26 000	27 000
Litteratur/tidskrifter	23 755	20 000	20 000
Representation	4 281	5 000	5 000
Marknadsföring	63 170	20 000	20 000
Brevprojekt	32 767	-	-
KK-projekt	301 792	198 000	-
Inventarier	22 220	20 000	10 000
Ianspråkst av KK-fond	-51 792	-98 000	-
Inventeringsprojekt	-	150 000	25 000
Ianspråkst av fond för hörselslinga	-	-16 000	-
Övriga kostnader	5 266	5 000	5 000
Årets resultat	6 031	-	-
<i>Summa</i>	<i>1 399 300</i>	<i>1 350 000</i>	<i>1 240 000</i>

Sammanställning över samtliga medel för driften av Folkrörelsernas arkiv i Örebro län 1999

	Absoluta tal	%
Staten/Riksarkivet		
Verksamhetsbidrag	149 100	
Staten/AMS		
Api/Apr	131 733	
Staten/KK-stiftelsen		
Projektbidrag	301 792	
<i>Summa statliga medel</i>	<i>582 625</i>	<i>20</i>
Örebro läns landsting		
Kostnad för 70 % av arkivchefstjänst	270 636	
Kostnad för 1,75 arkivarietjänst	652 315	
Verksamhetsbidrag	375 000	
<i>Summa landstingsmedel</i>	<i>1 297 951</i>	<i>45</i>
Örebro kommun		
Bildningsnämndens bidrag	200 000	
Axberg-Hovsta KDN: kostnad för 75 % arkivarietjänst	251 000	
<i>Summa Örebro kommun</i>	<i>451 000</i>	<i>16</i>
Karlskoga kommun		
Kostnad för arkivdepå	53 000	
Kostnad för forskar-/arkiveservice	38 000	
<i>Summa Karlskoga kommun</i>	<i>91 000</i>	<i>3</i>
Adolf Lindgrens Stiftelse		
	61 975	2
Egna medel		
Medlems- och hyllavgifter	257 600	
Försäljning	23 227	
Rörelseintäkter	87 699	
Räntor/värdeförändring fonder	12 699	
<i>Summa egna medel</i>	<i>381 225</i>	<i>14</i>
<i>Summa totalt</i>	<i>2 865 776</i>	<i>100</i>

är fråga om en fördubbling av såväl antal som volym jämfört med året innan. Det stora antalet leveranser förklaras till stor del av att Arbetarrörelsens arkiv i Stockholm har återsänt det äldre arkivmaterial från länet som tidigare förvarades där. De flesta leveranserna har varit små till omfånget, endast ett fåtal har varit större än en meter.

Om man ser på detta ur geografisk synpunkt så utgör arkiv från länsorganisationer 0 % av den inkomna volymen, medan riksorganisationerna står för hela 29 %. Andelen material från arkivbildare i Örebro kommun dominerar stort och utgör 39 %. Övriga kommuner i länet står tillsammans endast för 22 % av det inkomna materialet.

Om man ser på detta ur organisationssynpunkt så dominerar handlingarna från nykterhets- och frikyrkoorganisationerna med 19 % respektive 20 %. De kulturella organisationernas material står för 18 % och de fackliga för 17 % av den inlämnade volymen.

Bland inkomna arkiv bör ett särskilt framhållas och det är riksorganisationen Vita Bandets arkiv. Vita Bandet, som är en kvinnlig nykterhetsorganisation på kristen grund, tog under året kontakt med arkivet och bad det ta hand om organisationens arkiv, som förvarades på expeditionen i Stockholm. Det överfördes under sommaren till Örebro och innan jul hämtades den del av organisationens arkiv som förvarades på Riksarkivet i Stockholm och sammanfördes med det övriga materialet.

Bland andra arkiv som inkommit under året kan exempelvis följande nämnas: Mariedams missionsförsamling, Församlingen Mötesplatsen, Örebro, Hällefors

Balansräkning för Folkrörelsernas arkiv i Örebro län den 1 januari–31 december 1999

	1999-12-31	1998-12-31
<i>Tillgångar</i>		
Kassa	4 512,00	4 512,00
Organisationskonto	4 177,07	6 184,96
Avkastningsfond	119 423,99	116 622,70
Kapitalinvest	-	64 024,37
Fakturafordringar	38 664,00	30 760,00
Förbetalda hyror	126 050,00	127 287,00
Övriga förutbetalda kostnader	8 158,00	-
Övriga fordringar	100 000,00	196 358,00
Fordringar Företagsarkivet	73 242,00	-
Inventarier	1,00	1,00
<i>Summa</i>	<i>474 228,06</i>	<i>545 750,03</i>
<i>Skulder</i>		
Skatter, anställda	5 294,00	13 920,00
Fakturaskulder	136 642,00	135 498,00
Upplupna arbetsgivaravgifter	7 355,00	11 658,00
Övriga interimsskulder	-	30 000,00
Övriga skulder	116 000,00	116 000,00
Reserverat KK-stiftelsen	98 207,50	150 000,00
Reserverat bokfond	100 000,00	100 000,00
Reserverat Ad Lindgrens stiftelse	16 025,00	-
Balanserat resultat	-11 325,97	-11 325,97
Årets resultat/underskott i balansen	6 030,53	
<i>Summa</i>	<i>474 228,06</i>	<i>545 750,03</i>

Resoklubb, Örebro Ungsocialistiska klubb, Svenska Fabriksarbetareförbundet avd 176, Gryhyttan, Ledarna Örebrodistriktet, Fröjdehults sportstugeförening, Föreningen After dart, Örebro, Föreningen Kvismare fågelstation, Skolan i Centrum, Örebro Rotaryklubb, Svenska Pälsvårarbetareförbundet avd 13 Kumla.

Det ordnade beståndet har vuxit med 347 volymer vilket mot-

svarar 19,81 hyllmeter. Dessa utgörs av 173 nyförtecknade arkiv med 229 volymer och 105 kompletterade och genomgångna arkiv med en tillväxt på 118 volymer. Det onormalt stora antalet arkivbildare – 278 mot 148 året innan – innebär att de flesta arkiv som förtecknats har varit ringa till omfånget. Tillväxten i hyllmeter har varit normal. Det mesta förteckningsarbetet var inriktat på

att ta hand om det stora antalet små arkivbildare från Arbetarrörelsens arkiv. Detta förklarar också varför hela 53 % av det under året förtecknade materialet består av fackliga och politiska arkiv om man ser till omfånget. Om man ser till det geografiska ursprunget så står läns- och riksorganisationer för 11 % och Örebro för 26 % av det förtecknade materialets omfång.

Förtecknade och accessionsförda arkiv läggs in i arkivets beståndsdatabas och är även sökbara över Nätet.

Folkrörelsearkivet i *Karlskoga* har tagit emot 67 leveranser. Två föreningars arkiv har förtecknats och en har kompletterats. Tillväxten har varit 23 volymer.

Inventeringsverksamhet

Någon ny inventering har inte startats under året. Kvar att inventera är Varberga-Kils kommundel och centrala Örebro. Däremot har en ny och intressant inventering förberetts tillsammans med folkrörelsearkiven i Värmland, Dalarna, Västmanland och Uppland. De fem arkiven har på initiativ från Värmland sökt och erhållit medel från Stiftelsen framtidens kultur för en gemensam inventering och dokumentation i tio bergslagskommuner. I vårt län har Hällefors och Ljusnarsberg utsetts. Inventeringen går ut på att undersöka vad som händer med invånarnas föreningsaktivitet i avindustrialiseringens spår och att rikta fokus på nya former för kollektiva aktiviteter såsom nätverk, kooperativ och liknande. *Yvonne Bergman* har för vårt läns vidkommande ansvaret för planering och genomförande av projektet. Till projektet har en referensgrupp av forskare

knutits. För Örebro läns del är det *Sören Klingnéus*.

Karlskoga Folkrörelsearkivet

Sedan 1994 ansvarar arkivet också för skötseln av Folkrörelsearkivet i Karlskoga. Arkivet tillhandahåller kvalificerad forskarservice 5 timmar varannan vecka på plats i Karlskoga.

Arkivlokalen i Karlskoga bibliotek används som depå till Folkrörelsernas arkiv och föreningarna i Karlskoga, som har material på arkivet, har i de flesta fall blivit medlemmar i arkivet under samma förutsättningar som andra föreningar i länet. Arkivdepån i Karlskoga finansieras fullt ut av Karlskoga kommun och ett avtal mellan Karlskoga kommun och Folkrörelsernas arkiv reglerar ansvar och insatser parterna emellan. *Yvonne Bergman* ansvarar för arbetet i Karlskoga. Till sin hjälp har hon haft *Håkan Henriksson*.

Kommunens arkiv

Engagemanget i Karlskogas folkrörelsearkiv har lett till att Karlskoga kommun sedan flera år anlitat arkivet för att få hjälp med kommunens arkivfrågor. Under 1994 och 1995 förtecknades således kommunens handlingar i centralarkivet. Från och med 1997 har verksamheten trappats ned och tonvikten har legat på handlednings- och dokumenthanteringsinsatser i kommunens förvaltningar. Också kompetenshöjande insatser för arkivredogörare i förvaltningarna ingår i arbetsuppgifterna. *Yvonne Bergman* ansvarar för verksamheten i Karlskoga kommun.

Aktstycket

Under 1999 utkom ArkivCentrums medlemstidning *Aktstycket* med fem nummer, därav ett sommar- och ett julnummer. I *Aktstycket* publiceras kallelser, protokoll och verksamhetsberättelser för folkrörelse- och företagsarkiven. Här ges också utrymme för presentation av arkivmaterial och historiska artiklar och annat som kan vara av intresse för läsekretsen. Också under 1999 spreds *Aktstycket* till en bredare krets av politiker och andra beslutsfattare samt media som ett led i ArkivCentrums informations- och förankringsarbete. *Aktstycket* publiceras också på ArkivCentrums hemsida.

Internet/hemsida

Idag utgör Internet ett viktigt kommunikationsmedel för allt fler. Att finnas på Nätet är absolut nödvändigt för en verksamhet som vill synas och som vill vara nåbar dygnet runt. Att satsa på en aktuell och attraktiv hemsida med informationsbredd och informationsdjup har hög angelägenhetsgrad för arkivet.

1997 anslöt sig arkivet till Internet. En hemsida började byggas och de bägge samverkande arkiven startade en kommunikation med omvärlden via e-post. Efter diverse svårigheter lyckades arkiven erhålla en gemensam sk domänadress: www.arkivcentrum.t.se. *Bo Fransson* är ArkivCentrums webmaster. Han har utformat hemsidan och fyller den kontinuerligt med ett informativt innehåll. På hemsidan finns uppgifter om öppettider, arkivbestånd, nyheter och mycket annat. Här kan man också göra inköp från det sortiment av litteratur, vykort mm som finns på ArkivCentrum. Hemsidan har ett flertal länkning-

ar till andra hemsidor. Hemsidan har under 1999 haft 6584 besök. Besök på sidan har gjorts från hela världen.

CD-romskiva om Järn & Skor

Arbetet med CD-romskivan om skoindustrin och gruvnäringen i länet avslutades under året och till sommaren var skivan färdig. Förberedelser och genomförande har skett i samarbete med Företagsarkivet, Örebro läns museum och Skoindustrimuseet. Projektet har stötts av Stiftelsen framtidens kultur. Skivan är bland annat tänkt som ett läromedel i skolan och innehåller bilder, texter, kartor, ljud, rörliga bilder och många dokument. Till hösten gjordes en försäljningskampanj till länets skolor. Skivan visades på den stora industrihistoriska mässan i Västerås i september. Ett fyrtiotal skivor har sålts. Projektet har inneburit en värdefull kompetensutveckling i digital presentationsteknik. *Bo Fransson* och *Håkan Henriksson* har för arkivets vidkommande arbetat med projektet. *Bo Fransson* har ansvarat för produktionen av skivan.

Bo Fransson har under året också hjälpt grafikerna i Lindesberg i ett projekt där Avd 44:s av Typografförbundet historia presenterades på en CD-skiva. Avdelningens samtliga protokoll har skrivits in på dator av medlemmarna och Fransson har gjort en sökbar databas av texterna samt försett skivan med fotografier och annat material ur avdelningens arkiv.

Brevprojekt

Det brevprojekt som under 1997 och 1998 drivits tillsammans med Linköpings Universitet, Tema Teknik och Social förändring, av-

slutades formellt under året. En registrering påbörjades i november 1998 av *Eva Dahlström* som hade till syfte att skapa ett digitalt register över de c:a 7000 inkomna breven. Den registrering som gjorts är emellertid hittills analog men förberedd för digitalisering. *Dahlström* avslutade sitt arbete i januari månad. Merparten av breven är registrerade och *Inger Dahlin* har fortsatt arbetet med de ännu icke registrerade materialet. *Bo Fransson* tog fram en modell för den digitala registreringen.

Karlskoga på Nätet

Under 1998 beslutade Kunskaps- och Kompetensstiftelsen att tilldela arkivet 500 000 kr under 1998–2000 till ett samverkansprojekt för att höja IT-kompetensen hos arkiv- och museipersonal i Örebro län. Ansökan till stiftelsen lämnades in gemensamt för arkivet och Örebro läns museum. Projektet rullade igång i början av året. Samarbete söktes också med biblioteken för att projektet, såsom KK-stiftelsen önskade, skulle bli ett fullödigt ABM-projekt (A för arkiv, B för bibliotek och M för museum). En ledningsgrupp med representanter från Länsbiblioteket, Karlskoga bibliotek, Läns museet, Stadsarkivet i Örebro och ArkivCentrum tillsattes.

I projektets första steg hölls under våren och försommaren kurser för arkiv- och museifolk i hela länet i Internetsökning på Universitetsbiblioteket. Samma grupper berördes av kurser i e-posthantering som hölls på en datafirma i Örebro. Internetkurserna nådde 68 personer, e-postkursen 60.

I projektets andra steg har det under sommaren och hösten hållits ett stort antal kurser i fördjupat

Revisionsberättelse

Undertecknade, utsedda att granska Folkrorelsernas arkiv i Örebro län räkenskaper och förvaltning för år 1998, får härmed avge följande berättelse.

Räkenskaperna har granskats och befunnits vara ordentligt förda samt alla inkomster och utgifter försedda med verifikationer. Kassörens årsrapport har granskats och överensstämmer med räkenskaperna.

Vid revisionen har vi sålunda funnit att allt är i sin ordning och föreslår mötet

att ge styrelsen och kassören ansvarsfrihet för den tid revisionen omfattar

att fastställa balans- och resultaträkning.

Örebro den 7 mars 2000

Lennart Andersson
Lennart Andersson

Lilian Wistrand
Lilian Wistrand

hemsidesbyggande för en mindre grupp deltagare från några av länets ABM-institutioner. Samtliga kurser i steg 1 och 2 har varit kostnadsfria för deltagarna.

Parallellt och i samklang med dessa kurser har projektet i steg tre satsat på att presentera och göra ABM-institutionernas material åtkomliga på Nätet. Den del av länet som valts ut för detta pilotprojekt är Karlskoga. En "karlskogagrupp" inom projektet har under hösten arbetat med att lägga ut kulturhistorisk information om Karlskoga på Nätet.

I stället för att Karlskogas bibliotek och arkiv, Läns museet och Företags- och folkrorelsearkiven presenterar sina bestånd, bibliografier etc i var sitt digitalt rum, skapas här en gemensam "fjärde dimension", där informationen från de olika kulturarvssektorerna samtidigt är tillgängliga. Det är första gången i vårt län som arkiv, bibliotek och museer samarbetar på detta vis och det har ett stort värde att de olika professionerna lär känna varandras mediestruk-

tur, arbetssätt och "kultur".

Att en sådan process inte alltid är helt problemfri är också självklart. Den 8 december föreläste *Bengt Källgren* från Regionbibliotek Västra Götaland på ett seminarium inom projektets ram om detta under titeln *ABM - Konflikt eller samarbete*.

När hemsidan under våren 2000 blir färdig kommer den att placeras på en server hos Karlskoga kommun. Fram tills dess kan man följa uppbyggnaden av sidan på arkivets egen sajt www.arkivcentrum.t.se/karlskoga/kultur&historia/kultur.htm. En presskonferens kring projektet hölls i Karlskoga den 14 september.

För projektet i sin helhet ansvarar *Göran Henrikson*. *Bo Fransson* har ansvarat för hemsideskurserna och är projektets webmaster. *Håkan Henriksson* medarbetar också i projektet.

Representation, studiebesök, kurser

Den 6 februari deltog *Göran Henrikson* som representant för ArkivCentrum vid invigningen av Örebro Universitet. Som gåva till Universitet skänktes 100 exemplar av Arkivkatalog Örebro län till den Humanistiska institutionen. Den 25–28 mars medverkade arkivet och dess personal på bokmässan Bokmalen i Örebro.

Den 19 april deltog *Bo Fransson* på en fotokonferens på Värmlands museum i Karlstad.

Den 21 april deltog *Håkan Henriksson* på ett möte i Stockholm om elektronisk dokumenthantering.

Den 24–24 april deltog *Göran Henrikson* på Historikerdagarna i Linköping.

Den 27 april deltog *Bo Fransson* i en kurs om FileMaker Pro i Stockholm.

I maj deltog samtlig personal i kurser om e-post och internetsökning.

Den 8 maj representerade *Yvonne Bergman* och *Göran Henrikson* arkivet på 50-årsjubileet i Karlstad för Folkrörelsernas arkiv för Värmland.

Den 20 maj gjorde personalen en utflykt till Skokloster och Sigtuna i samband med Bergslagsarkivs årsmöte på Skokloster.

Under höstterminen 1998 och vårterminen 1999 genomgick *Karin Sjöstedt* 20-poängskursen i Arkivkunskap på Universitetet i Karlstad.

Den 25–26 maj deltog *Yvonne Bergman*, *Karin Sjöstedt*, *Bo Fransson* och *Göran Henrikson* på Folkrörelsernas arkivförbunds stämma och kurs på Åkers Runö. *Thord Strömberg* representerade arkivet på stämman. Madli Kurdves minnesfonds stipendium delades 1999 ut av

arkivets förre ordförande *Ants Viirman*.

Den 9 juni hölls en konferens på Riksarkivet om *Arkiven och Skolan*. *Yvonne Bergman* deltog i konferensen.

Olle Bergström deltog den 20–23 juni i Sveriges Blåbandsförbunds rikskonferens i Vadstena. Bergström har också ingått i projektgruppen för *Läsaren – Bibliotek för väckelsehistoriska studier* som är knuten till Örebro missionskola.

I juni och under hösten har *Bo Fransson* och *Håkan Henriksson* deltagit vid 8 kurstillfällen, varav tre stycken var tvådagarskurser, på IMS i Örebro omfattande olika tekniker och program för hemsidesbyggande.

Den 6 september gjordes en personalutflykt till Arkivcentrum i Karlstad och till Värmlands museum för att där se Folkrörelsearkivets i Värmland jubileumsutställning om fanor och standar.

Den 25 september–2 oktober deltog *Håkan Henriksson* i en studieresa till engelska arkiv arrangerad av den nordiska föreningen Arkivernes faglige studie-reiser. Studieresan gällde framför allt de brittiska arkivets användning av IT. En rapport från resan finns tillgänglig på arkivets hemsida.

Yvonne Bergman och *Göran Henrikson* representerade arkivet den 7–8 oktober på Folkrörelsernas arkivförbunds höstkonferens. *Henrikson* medverkade i konferensen under punkten *Folkrörelsearkiven och forskningen*.

Föreningsliv i Bruksamhälle var namnet på ett seminarium den 28 oktober i Karlstad arrangerat av Bergslagsarkiv och det jubilerande Folkrörelsearkivet i Värmland. *Yvonne Bergman* och *Gö-*

ran Henrikson deltog i seminariet.

Göran Henrikson deltog den 24–25 november i Föreningen Sveriges länsarkivariers möte i Bräkne-Hoby.

Bo Fransson och *Göran Henrikson* deltog i seminariet *ABM – konflikt eller samarbete* på Stadsbibliotket i Örebro den 8 december.

Besökare, undervisning, forsknings- och bildningsarbete

I ArkivCentrums forskarsals besöksliggare har under 1999 noterats 680 forskarbesök, vilket är en ökning med 147 eller 27% mot föregående år. Liggare förs gemensamt för de bägge samverkande arkiven.

Ett stort antal gruppbesök har också avlagts på Arkivcentrum under året. 75 grupper omfattande 1256 personer besökte arkivet. Tillsammans med besökarna på Arkivens Dag, 185 st, blir antalet besök under 1999 2121 st vilket är något lägre än invigningsårets exceptionella 2179 st.

Arkivens omfattande källmaterial används fortlöpande av olika slags forskare, både fritidsforskare, studenter och akademiska forskare. 1499 volymer har tagits fram till forskarna – 1024 från folkrörelsearkivets och 475 från företagsarkivets magasin. Från folkrörelsearkivet har dessutom 85 volymer lånats ut utanför institutionen. Siffrorna för folkrörelsearkivets del innebär en ökning från föregående år med 200 volymer eller 22%.

Antalet arbeten gjorda på arkivets material är osedvanligt omfattande och visar i sin mångfald hur många olika forskningsinsatser som kan göras. Följande

skrifter och uppsatser, helt eller delvis baserade på källmaterial från folkrörelsearkiven i Örebro och Karlskoga har lagts fram under 1999:

Adolfbergs brunns- och badanstalt nära Örebro. Adolfbergs hembygdsförening. 1999.

Aldén, Jan-Erik & Lidström, Axel & Viktorson, Bengt, *Folkets hus i Örebro 1928–1998.* 1999.

Andersson, Johan, *Damfotbollens utveckling inom IK Sturehov.* B-uppsats i Historia, Örebro universitet Ht 1999.

Berglund, K-G, *Socialdemokratin inom Hovsta-Lillån 75 år.* 1999.

Björk, Gunnela, "Kvinnors fackliga organisering i början av 1900-talet." I: *Skor, kex och statens trygga kaka. Industristaden Örebro växer fram: företagare, fackföreningar och politik 1900–1950.* Örebro universitet 1999.

Björk, Gunnela, *Att förhandla sitt medborgarskap. Kvinnor som kollektiva politiska aktörer i Örebro 1900–1950.* Doktorsavhandling, Stockholms universitet, Arkiv Förlag 1999.

Brattström, Siv, *Stora Mellösa Baptistförsamling. En undersökning av medlemsutvecklingen under åren 1859–1864 och baptismens framväxt i Stora Mellösa.* B-uppsats, Örebro universitet. VT 1999.

Burman, Bertil, "Berättelser om bruket lockade många att skriva om egna och andras minnen." I: *KulturMagazinet* nr 1, 1999.

Dahlman, Morgan, *Det "agrara" i det "moderna" – anpassning eller reaktion? En studie av CKF-distriktet i Örebro län under 1960- och 1970-talen.* C-uppsats, Örebro universitet. VT 1999.

Ekström, Mats, *Respektabilitet och social representativitet. I: Skor, kex och statens trygga kaka. Industristaden Örebro växer fram: företagare, fackföreningar och politik 1900–1950.* Örebro universitet 1999.

Eriksson, Peter, *Var Kumla lokalförening av Vita Bandet en kvinnlig autonomi? En arkivstudie avseende tiden fr. o. m. år 1919 t. o. m. år 1960.* B-uppsats, Örebro

universitet. Ht 1999.

Gatorna i Örebro. En vandring genom staden med 150 bilder. Sällskapet Gamla Örebro. 1999.

Hammelin, Staffan, *Nyktethetsrörelsens roll som folkbildare. En studie av Logen 211 Brand av Nyktethetsorden Verdandi samt Örebro blåbandsförening.* B-uppsats, Örebro universitet. HT 1999.

Harbe, Bengt, *Årskrönika för Örebro läns landsting 1863–1899.* 1999.

Hylander, Göran, *Kopparbergs baptistförsamling 1883–1900.* C-uppsats, Uppsala universitet 1999.

Ingemarsson, Jenny, *Karlskoga socialdemokratiska kvinnoklubbs roll i kommunalpolitiken vid tidpunkten för de första kommunala valen.* B-uppsats, Örebro universitet. VT 1999.

Jansson, Barry, "Torpare eller fria lönearbetare? Om de arrendekontrakt som signerats mellan torpare och Hällefors Bruks AB 1920–1939." I: *Lokalhistorisk läsning nr 5.* 1999.

Johansson, Bengt, *Skarpskyttar, arbetareföreningar och karnevaler. En komparativ analys av liberala associationer i Örebro, ca 1861–1887.* C-uppsats, Örebro universitet. VT 1999.

Karlsson, Göran & Lönnström, Erik, *Paternalismen och facket på Oskaria under slutet av 1920- och början av 1930-talet.* B-uppsats, Örebro universitet. VT 1999.

Melin, Karin, *Socialismen och kvinnofrågan – en studie av den svenska socialdemokratiens kvinnopolitik på kommunal nivå, Örebro 1892–1930.* B-uppsats, Örebro universitet. VT 1999.

Persson, Kerstin, *Återigen Oskaria. I: Skor, kex och statens trygga kaka. Industristaden Örebro växer fram: företagare, fackföreningar och politik 1900–1950.* Örebro universitet 1999.

Persson, Maria, *En studie av nyktethetsdemonstrationen i Örebro den fjärde juni 1899.* Västerplanskolan. 1999.

Rosenberg, Birgitta, *Örebrostilen, en pionjärgärning inom gymnastiken.* Västerplanskolan. 1999.

Schati, Amir, *Hembiträden (pigorna) 1890–1947. En del av arbetarrörelsen.* PM i Historia. Örebro universitet HT 1999.

Sjölin, Ingegerd, *Dopsed i förändring. Studier av Örebro pastorat 1710–1910.* Doktorsavhandling, Lunds universitet. 1999.

Strömberg, Thord, "Klasskampretorik och samförståndspraktik. Centrala Järnvägsverkstäderna och skoindustrin 1900–1930." I: *Skor, kex och statens trygga kaka. Industristaden Örebro växer fram: företagare, fackföreningar och politik 1900–1950.* Örebro universitet 1999.

Swallin, Linda, *Vem tog hand om Skyllbergs bruks arbetare – brukspatron eller fackföreningen? Studie över förlikningsavtalet och fackföreningen åren efter den långa strejken.* B-uppsats, Örebro universitet. VT 1999.

Tröhler, Armin, *Disciplinering och storstrejken 1909 i Örebro. En lokal studie om disciplinära åtgärder under storstrejken.* B-uppsats, Örebro universitet. HT 1999.

Wibling, Viktoria, *Den kvinnliga rösträttsrörelsen i Sverige 1902–1921. Föreningen för kvinnans politiska rösträtt med inriktning på Örebro.* B-uppsats, Örebro universitet. VT 1999.

Willborg, Jonas, *Vietnamkriget och relationen mellan arbetarrörelsen och FNL i Örebro 1968–1973.* B-uppsats, Örebro universitet. HT 1999.

Åhman, Rose-Marie, *Kvinnliga strategier för inflytande och delaktighet i samhället. Folkpartiets kvinnodistrikt i samhället. Folkpartiets kvinnodistrikt och socialdemokratiska kvinnodistriktet i Örebro län under åren 1955–1965.* C-uppsats, Örebro universitet. VT 1999.

Liksom tidigare år har universitetets elever i historia och ekonomisk historia haft lektioner på arkivet, då ArkivCentrums material och uppslag till uppsatsämnen diskuterats. Också under 1999 har Komvux elever i Örebro varit flitiga besökare. Under våren inviderades som ett led i den informations- och förankringskampanj

som löpt under 1998–1999 kommunalråden i Örebro i två omgångar till ArkivCentrum, där de bjöds på sopplunch och information om den nya institutionen. Under hösten inbjöds landstingsråden på samma sätt. De borgerliga landstingsråden besökte ArkivCentrum den 8 november.

Andra grupper som besökt arkivet är Örebro kommuns informationspersonal, Örebro läns bibliotekschefer, personalen på Universitetsbiblioteket, styrelsens för Folkrorelsernas arkivförbund, styrelsen för Näringslivets arkivråd, ett flertal hembygdsföreningar och studieförbund, lärargrupper med flera.

De visningar och presentationer som genomförs för de olika grupperna är ett mycket viktigt medel för att förankra arkivet och möda läggs ner på att göra presentationerna trevliga och informativa.

Särskild vikt har lagts vid att etablera en god relation till några av studieförbunden. Kontakter med ömsesidiga besök har etablerats med NBV, Medborgarskolan, ABF och Vuxenskolan. Med Medborgarskolan ledde kontakterna till en gemensam föreläsningsserie under hösten under rubriken *Nedslag i lokalhistorien*. Sju föreläsningar hölls i ArkivCentrums lokaler.

Yvonne Bergman, *Håkan Henriksson* och *Sören Klingnéus* medarbetade som föreläsare.

Den 16 februari medverkade *Yvonne Bergman* på den lokalhistoriska kursen med en föreläsning om *Länets folkrörelsehistoria*.

Den 9 mars höll *Yvonne Bergman* föredrag om Folkrörelsearkivet i Karlskoga och om hur man tar hand om sina handlingar för

Karlskoga Blåbandsförening.

Göran Henrikson medverkade i den lokalhistoriska kursen den 16 mars med en föreläsning om *Muntlig historia*.

Den 22 och den 27 april höll *Yvonne Bergman* kurs för arkivredogörare i Karlskoga kommun.

Den 17 och 19 maj höll *Håkan Henriksson* och *Karin Sjöstedt* medlemskursen *Ordning och reda* i Örebro och den 18 maj hölls kursen för medlemmarna i Karlskoga.

Yvonne Bergman höll den 1 juni en kurs för arkivredogörare i Härryda kommun och den 9 september höll hon en föreläsning om ArkivCentrum hos Örebro läns Blåbandsdistrikt och den 14 september föreläste hon om *Arkivkunskap* på den lokalhistoriska kursen.

Den 20 oktober höll *Göran Henrikson* föredrag på Medborgarskolan inför Seniorakademin betitlat *Röster från det förflutna*.

Den 2 november föreläste *Håkan Henriksson* hos Nora Släktforsarklubb om *Svenska ortnamn i Amerika*.

Den 16 november höll *Yvonne Bergman* föredraget *Bomben i Degerfors och andra händelser i länets folkrörelsehistoria* i serien *Nedslag i lokalhistorien*.

Den 17 november hade *Bo Fransson* för Folkrörelsernas arkivförbunds räkning arrangerat en kurs i Webbdatabaser i Örebro.

Den 4 december höll *Yvonne Bergman* en kurs i arkivkunskap i Lerbäck för Lerbäck och Snavlunda hembygdsföreningar.

Lokalhistorisk kurs

Lokalhistoriska sällskapet i Örebro län initierade under våren 1998 i samarbete med ArkivCentrum en kurs i lokalhistoria

som löpte hösten 1998 och våren 1999. Kursen vände sig framför allt till Lokalhistoriska Sällskapets medlemmar men lockade också andra deltagare. Kursen, som behandlade Örebro läns historia från stenåldern och framåt och hämtar många av lärarkrafterna från Universitetet och blev en klar framgång. Kursen som hade lockat drygt 30 elever slutfördes i maj och drygt 20 elever genomförde kursen och erhöll skriftligt intyg.

Fem kursdeltagare skrev också en lokalhistorisk uppsats under våren. Tre av dessa publicerades i Lokalhistorisk Läsning nr 5 i vars redaktion *Sören Klingnéus* och *Göran Henrikson* ingått.

Kursens framgång visar, att det fanns ett intresse och ett behov av en fördjupad kunskap om Örebro län, ett behov som inte kunnat tillfredsställas efter det att Universitetet slutade med sina lokalhistoriska kurser.

Till hösten 1999 startade en andra omgång av kursen. Nu gick inbjudan ut också till Folkrörelsearkivets medlemmar. Även denna omgång lockades ett drygt trettio-tal kursdeltagare. Kursledare är *Yvonne Bergman* och *Sören Klingnéus* vilka också medverkar som lärare. Huvudman för kursen är Lokalhistoriska Sällskapet i samarbete med Folkuniversitetet och ArkivCentrum.

Marknadsföring

En väsentlig uppgift under året har varit att fortsätta det informations- och förankringsarbete som inleddes med invigningen i oktober 1998. Denna strävan har berörts tidigare i årsredogörelsen där visning och information för beslutsfattare och bildningsorganisationer har varit ett inslag. Andra har varit spridningen av

Aktstycket utanför medlemskretsen och satsningen på ArkivCentrums hemsida. Flera presskonferenser under året har också varit ett led i detta arbete. Pressbevakningen av verksamheterna på ArkivCentrum har varit synnerligen god. Årsmötet, publiceringen av CD-romskivan, Arkivens Dag och "Karlskoga på nätet" liksom Folkrorelsearkivets 30 år lockade pressen att skriva om ArkivCentrum.

En stor satsning var de bägge arkivföreningarnas närvaro på länets andra bokmässan *Bokmalen* den 25–28 mars på Örebromässan. ArkivCentrums monter var professionellt gestaltad och lockade många besökare. Här fanns databaser, förhandsvisning av CD-skiva, bokförsäljning och antikvariat. I *Bokmalens* intervju-soffa samtalade Martin Dyfverman med *Eva Dahlström*, som också fanns i montern för att signera boken *Kära Brevvän*. I montern knöts också många värdefulla kontakter. Kostnaden för montern täcktes i stort av försäljningsintäkterna.

Givande har den kontakt varit som under året etablerades med *Örebro Promotion*.

Under året fullbordades också arbetet med att ta fram en verkningfull broschyr för den nya läns kulturinstitutionen.

Stor möda har under två år lagts ner på att få ett både informativt och estetiskt tilltalande reklam- och informationsmaterial om ArkivCentrum. Inom projektet utvecklades den nya logotypen, formgavs ljusreklam på fastigheten samt brevpapper, kuvert och hemsida. I samband med invigningen 1998 genomfördes också en annonskampanj. En rapport om projektet inlämnades i december till Länsstyrelsen, som gene-

röst stött denna satsning med 200 000 kr.

Lokalerna

De nya lokalerna har i sin helhet motsvarat de stora förväntningarna. De publika delarna vinner stor uppskattning bland besökarna genom sin ljushet och smakfulla och samtidigt ändamålsenliga inredning. En brist i utrustningen har varit avsaknaden av hörselslinga och högtalare i studiesalarerna och forskarrummet. Denna brist kunde emellertid avhjälpas till höstens verksamhet. Hörselslinga har monterats in i de tre möteslokalerna och högtalare finns nu i studie- och forskarsalarerna. ArkivCentrum kan alltså erbjuda god ljudkvalitet i sina centralt placerade lokaler. *Adolf Lindgrens Stiftelse* gjorde genom en mycket generös gåva denna nödvändiga och kvalitetshöjande investering möjlig.

Lokalerna är tillgängliga för uthyrning både till arkivföreningarnas medlemmar och andra. Under 1999 har lokalerna framför allt hyrts ut till telemarketingfirman Sitel, som är granne i fastigheten.

Den stora tillströmningen av arkivmaterial aktualiserar redan om något år en ökning av hyllkapaciteten i folkrorelsearkivets magasin. I samband med inflyttningen 1998 hade det varit rationellt att inreda hela magasinet med rörliga hyllor. Medel fanns inte och materialmängden krävde det inte heller. Hälften av magasinet har kompakthyllor, den andra hälften fasta. Redan under 2001 kan det vara rimligt att söka höja andelen kompakthyllor i magasinet.

Arkivens Dag

Också 1999 hölls en Arkivens Dag i hela landet. Den 7 november 1998, då arrangemanget för första gången lanserades, blev en framgång och manade till efterföljd.

En planeringsgrupp från olika arkiv i länet arbetade under ledning av *Göran Henrikson* med förberedelserna till Arkivens Dag den 13 november. Årets tema var *Människor och sekelskiften*. 10 arkiv hade Öppet Hus denna lördag och antalet besökare i hela länet var 890 st, vilket var 90 fler än året innan. Erfarenheterna från 1998 var till stor nytta. En gemensam lokalhistorisk tipspromenad hölls på alla arkiv. Förstapriset, som var sponsrat av *Metaresor*, var en musikalresa till Karlstad för två. En enkät genomfördes också och besökarna uppmanades skriva arkivslogans. Besökarna hade lockats till arkiven genom en gemensam annons, som finansierades av medel från det regionala arkivsamarbetet som etablerades under 1997. En bokstavligen läcker nyhet för året var en för hela landet framtagna arkivkaramell!

Till ArkivCentrum kom 185 besökare. Magasinen var öppna och här fanns stationer med framlagt material från förra sekelskiftet. Personalen och ett par representanter för styrelsen hjälptes åt att serva besökarna. *Sällskapet Gamla Örebro* medarbetade genom att visa fotografier ur sin samling och den lyckade dagen avslutades med att *Birger Wennberg* inför en uppskattande publik föreläste om *Sekelskiftets Örebro*.

Projektet Arkivens Dag har på nationell nivå stötts av Stiftelsen framtidens kultur. Arkivens Dagprojektet ingår i en större gemen-

sam satsning från landets arkivorganisationer för att öka arkivens synlighet i utbildningsväsendet, kulturlivet och samhällsdebatten. *Göran Henrikson* ingår i projektets ledningsgrupp.

Avslutning

1900-talets sista år har varit ett bra år för Folkrorelsernas arkiv. De nya lokalerna i ArkivCentrum som invigdes 1998 har till fullo infriat förväntningarna. Inflyttning och etablering i de nya lokalerna har blivit det lyft som vi förväntade oss. 1999 blev det första "normala" året på ArkivCentrum. Ökad kapacitet för material och besökare och en medveten utåtriktad verksamhet har lett till en ökad ström både av arkivmaterial och av "analoga" och "digitala" användare. Aldrig tidigare har så många uppsatser, studier och böcker med vårt material som grund publicerats som under 1999.

Informations- och förankringsarbetet har också varit framgångsrikt och det samarbete som sedan länge är etablerat med de andra arkivverksamheterna i länet har utvidgats till att omfatta också museer, bibliotek och flera andra kulturverksamheter.

Den stora satsning som gjordes inför och under själva inflyttningen och iordningsställandet av ArkivCentrum är alltså avslutad. Den ställde mycket höga anspråk på personalens engagemang och arbetsförmåga. Den bestod provet. Flyttningen krävde också ekonomiska tillskott för att klara investeringar i hyllustrustning och inredning. Med många goda krafters hjälp har det hela rots i hamn.

Nu har vardagsarbetet i den nya omgivningen börjat. Satsningen som gjorts under de sista

åren har som sagts blivit framgångsrik. Den har emellertid än så länge snarare lett till mer arbetsuppgifter än till ökade resurser. Att ArkivCentrums material och tjänster efterfrågas i ökad utsträckning är enbart glädjande. Men här finns en klyfta mellan den press denna ökade användning ställer på personal och ekonomi och de otillräckliga resurser som finns för verksamheten. Denna klyfta får inte bli för stor. I dag är engagemang i projekt, som kan avlasta de normala personalkostnaderna, samt konsultarbeten utanför organisationen, som ger intäkter men leder till eftersatt intern verksamhet, den lösning som måste väljas.

Mycket positiv har den centrala satsning varit, som har lett till ett kraftigt ökat bidrag från Riksarkivet. Styrelsen kommer att ägna de ekonomiska frågorna en särskild uppmärksamhet framöver och det är vår förhoppning att även det stöd som ges i vårt eget län långsiktigt ska kunna öka. Här fästs särskilda förväntningar vid Örebro kommun vars anslag till arkivet är relativt blygsamma i förhållande till den nytta och glädje kommunens föreningsliv, invånare och studerande har av verksamheten och det särskilda ansvar som åvilar kommunen, att ge det nya universitetet en väl fungerande infrastruktur för forskning. Naturligtvis kommer kraven på ökade insatser för arkivet också att ställas på våra medlemmar.

Under innevarande och nästa verksamhetsår kommer en intressant dokumentation göras av nätverk, byalag och nya former för gemensamt agerande i Hällefors och Ljusnarsberg. Möjligheterna till ett fortsatt ABM-samarbete i länet kommer att undersökas.

Arbetsplan för 2000–2001

- Söka nå en hållbar och långsiktig lösning på arkivets ekonomisering
- Fortsätta förankringen av ArkivCentrum i hela länet
- Fördjupa samarbetet med folkbildningen och Örebro universitet
- Avsluta KK-stiftelsens ABM-projekt samt söka en fortsättning i någon form av samarbete med Örebro läns museum och biblioteken
- Påbörja och avsluta ett dokumentations- och inventeringsprojekt i Ljusnarsbergs och Hällefors kommuner
- Knyta an till den nationella satsningen på Industrisamhällets kulturarv

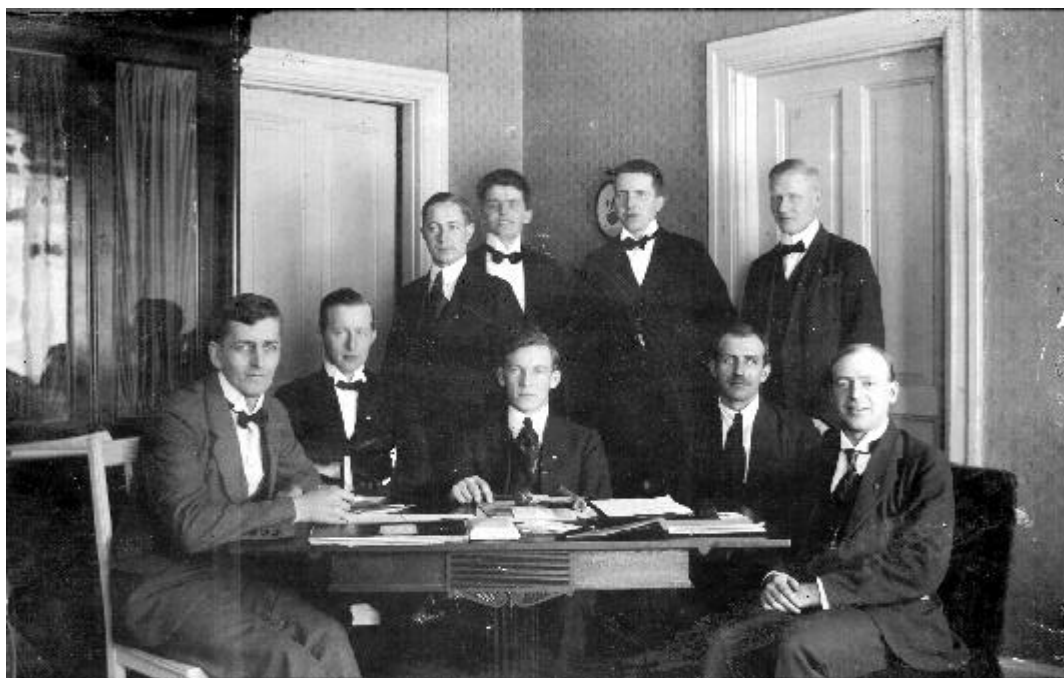
Satsningen på att göra ArkivCentrum till en mötesplats för samtal om samhället och historien kommer också att fortsätta. Styrelse och personal har många och spännande utmaningar att möta i framtiden.

Vi ser med stora förväntningar fram mot det nya seklet.

Till slut riktar vi ett stort och varmt tack till alla som hjälpt till att göra det tjugonde seklets sista år, ett jubileumsår för Folkrorelsernas arkiv, till ett verkligt bra år. Hit hör naturligtvis våra trogna medlemsorganisationer, Örebro läns landsting, Örebro och Karlskoga kommuner samt Riksarkivet. Under 1999 har särskilda bidrag utgått från Länsstyrelsen och Adolf Lindgrens stiftelse för vilka ett stort tack framförs. Stor glädje och tacksamhet känner vi också för det värdefulla samarbetsklimat som råder inom ABM-projektet samt för alla goda kontakter som förevarit under året inom och utom länet.

Örebro i februari

Styrelsen

GDK:s årsmöte den 6/2 1921 hos kamrat Haglund. Stående frv: John Pettersson, Elis Jansson, Östen Kvarnström och Otto Nilsson. Sittande frv: Charles Haglund, Ingemar Hedlind, Henry Bergsten, Erik Ehlin och Olof Forsberg.

Nu skola vi lära oss alla...

Örebro godtemplarungdoms enskilda diskussionsklubb

I Logen 2644 Engelbrekts arkiv finns en vackert inbunden krönika över Godtemplarnas diskussionsklubbs 22-åriga verksamhet. Den är vackert maskinskriven och försedd med svartvita fotografier från klubbens verksamhet samt ett porträttgalleri över de unga medlemmarna. Verksamhetsberättelsens omslagsbild är hämtad ur denna krönika, som är ett fint dokument över idellt föreningsarbete och ljusa framtidsförhoppningar.

Klubben bildades bland unga manliga godtemplare i och kring Logen Engelbrekt i januari år 1915. Initiativtagare var Olle Forsberg och Elis Jansson, som blev klubbens ordförande respektive sekreterare. "Klubben har till uppgift att utbilda medlemmarna, så att de kunna delta i diskussionsfrågor och allmänna förhandlingar", som det uttrycktes i

stadgarnas första paragraf.

Klubben var framgångsrik i sin verksamhet och många framträdande föreningsmänniskor inom och utanför nykterhetsrörelsen i Örebro skolades inom diskussionsklubben. Att man också hade mycket trivsamt tillsammans kan också utläsas av krönikan. Man hade samkväm, sill- och kraftsexor och naturligtvis gökottor. Till alla dessa aktiviteter var kvinnliga kamrater medbjudna.

Vi publicerar här referatet ur krönikan om GDK:s gökotta den 10–11 juni 1922. Det är skrivet av Ingemar Hedlind. Hedlind är den stående mannen i kavaj th på omslagsbilden.

Lördagen den 10 juni kl 7 e.m. samlades ett litet sällskap vid bilgaraget på Fabriksgatan för att stiga ombord på en buss, som där väntade. Om man granskade dem lite närmare, i synnerhet bagaget, så såg man genast att det var

G.D.K.-are som nu skulle ut till sin sedvanliga gökotta.

Vi tänkte åka kl.7 men fann att vi ej hade någon chaufför och ej heller någon ordförande där då. Vi som voro där kl.7 väntade och småträtte. Tiden gick och 7.15 fingo vi se tre personer i porten, två av dem voro formligen överlastade. När de väl lagt av sig överbelastningen och placerat sig själva i bussen drog J. E. Persson ett tag i veven och så åkte vi. Vi fick en härlig resa med mycke damm och bensinrök, men som det var ett strålande väder så kunde detta lilla obehag ej ned-sätta det goda humöret. Under resan passerade vi Ekers kyrka och det vackra Frösvidahl. Snart voro vi vid resans mål, Kilsbergen.

Här ställde kamrat Persson bussen för att med det övriga sällskapet företaga uppstigningen. Det blev en ganska mödosam vandring, men hur vi svettades och knogade så kom vi till slut upp på toppen. Det befanns att kommittén ej varit så dum då den valt denna plats till gökottan. Det var en bedärande utsikt över Närikes-slätten med Örebro och Hjälmarens som metropol.

Väl uppkomna började samtliga att ordna sina respektive läger. Sedan spi-

sade vi och kröpo därpå till kojs, men att sova gick inte. Det fanns nämligen millioner och åter millioner blodtörstiga myggor, som ej voro sena att kalasa. På morgonen fick Olle Forsberg känna av tyngd-lagen, i det trossen på hans slaf gick utav med den påföljd att han dalade mot jor-den. Sedan hände ej någon mer olycka, som jag vet.

Kamrat Sjöberg var ute hela natten och besteg den ena bergstoppen efter den andra. Man kan därav förstå att han är en riktig naturmänniska. Under sina vandringar fick han tag i en liten skogstjärn, där vi sedan på morgonen tvättade oss.

Frampå dagen fick vi en förfärlig längtan efter en sjö och tågade därför iväg inåt skogen med Sjöberg som spårhund. Det visade sig att han hade ett fint väderkorn. Om en stund fick vi se honom stå på en bergknalle och vifta med armarna, varför vi kunde förstå att det var något glädjande han såg. Vi stegade iväg genom buskar och snår till honom. Då vi kom fram fick vi bevis på att Sjöberg icke lurat oss, ty framför oss låg en sjö så underbart vacker, att man får leta efter maken i hela Närrike. Här badade vi och solade oss ganska länge. Ända tills dess hungern började göra sig kännbar. Då anträdde vi återtåget.

Återstående delen av dagen fördrevs på bästa sätt, vilket av de flesta ansågs vara att ligga och sova. När så kvällen kom anträdde återresan. Det kändes svårt att skiljas från de vackra Kilsbergen, men vi hade ingen annan råd, varför vi gingo ner till Frösvidahl och så

kom kamrat Persson med bussen, och hämtade oss. Snart voro vi i stan igen.

Av alla deltagarna tror jag ej det finns någon som ångrar att han deltog i denna G.D.K.-s gökotta.

Klubbens medlemmar skrev också vers vid högtidliga och minnesvärda tillfällen. I krönikan finns ett par rimmade gökottereferat och man skojade också friskt med varandra i rimmad form. Klubben var en exklusivt manlig inrättning. I början hade den namn om sig att var en "kvinnohatarklubb". Endast män kunde vara medlemmar. Detta förhindrade naturligtvis inte kontakter och samvaro med det motsatta könet. Till GDK:s 10-årsjubileum skrev några kvinnliga sympatisörer en dikt som upplästes "av de kvinnliga deltagarna vid GDK:s samkväm lördagen den 8/2 1925 för högtidlighållandet av 10-årsdagen av klubbens bildande."

Vi ger plats åt denna hyllning till det fredliga och samhällsförändrande föreningsarbetet.

TILL G.D.K.

Vi samlats här i fästligt lag,
en krets av goda vänner
och fira nu en högtidsdag
vars orsak alla känner.
Ett "hell" på Eder stora dag
då tio år har flytt
sen bildat blev det brödralag
som G.D.K. har lytt.

Som glada klubbkamrater
Ni mötts uppå lektion
och utfört hjältedater
i livlig diskusion.
En strid så god som någon ann,
Ni kämpat för vår jord
och segrar Ni så ofta vann
med klubba och med ord.

Väl möjligt är, av G.D.K.
historiens blad ej fyllas.
Men likafullt, av oss den må
i våra loger hyllas.
Ty där vi alla känna till
vad bröderna betytt,
och glatt vi det erkänna vill
de sina platser prytt.

Och därför, högt ert huvud håll
I bröder G.D.K.-are.
Ty känt skall bli åt alla håll,
ej finns det gossar "blåare"
än som i G.D.K.
och våra loger stå.
Till sist ett "hell" från systrar små
- Lyckan följ G.D.K. - .

GDK:s gökotta den 10–11 juni 1922 vid Frösvidal.

B-Föreningsbrev

Avsändare:
ArkivCentrum Örebro län
Nikolaigatan 3
702 10 ÖREBRO

1900-talet – demokratins seger och nederlag!?

Den 25 januari var ArkivCentrum platsen för en diskussion om 1900-talets historia. Mötet hade lockat hela 95 deltagare, som fick ta del av och delta i en spännande diskussion om det nyss avslutade seklet. Var och en av de tre inledarna *Peter Aronsson, Thord Strömberg och Yvonne Hirdman* höll ett kort inledningsanförande. Här återger vi *Peter Aronssons* diskussionsinlägg. Hela diskussionen kan följas på vår hemsida.

Historia är berättelser om det förflutna, i vårt fall det nära förflutna. Det finns två grundformer, ty alla berättelser är berättelsen om framgång eller berättelsen om förfall. Och jag tänker dra bägge de här berättelserna om folkstyret, vilket betyder att det blir fyra minuters framgång och fyra minuters förfall.

Århundradets skattereform inleder seklet. En allmän inkomstskatt och en all-

män värnplikt för alla lägger en fast grund för reformeringen av folkstyret. Runt 1920 så sopas det gamla ojämlika systemet bort. Den graderade kommunala rösträtten efter inkomst och förmögenhet fick ge vika för personlighetsprincipen på samma sätt som skattereformen beskattade alla och gjorde alla män pliktiga att ställa upp och försvara nationen.

Instabila majoriteter får under 20-talet ge vika för stabila koalitioner från 1930-talet och framåt. En bred konsensus i politiken och på arbetsmarknaden skapar grunden för den snabbaste ekonomiska tillväxten och den jämnaste fördelningen av välfärden i världen.

Efter andra världskriget är det i denna framgångshistoria dags för kvinnorna och barnen. Barnen får en professionell omvårdnad och skolning då kvinnorna lämnar hemmet först för arbetsmarknaden och sedan för politiska värv på alla nivåer. Millenniumskiftet borde alltså firas mer triumfatoriskt, men i stället så är det en annan berättelse, som så sakteliga har smugit sig in, än så länge bara styckevis och delat eller som masken i framgångens äpple, men jag tänker nu låta berättelsen om 1900-talet blomma ut som en berättelse om ett nederlag.

I den berättelsen är demokratin framförallt ett instrument för att få ur människorna mer kraft, mer våld, mer skatt än vad som annars vore möjligt. Den representativa och den byråkratiska formen ser till att inflytandet i realiteten minskas. Det blir mer fråga om en retorik än om ett faktiskt inflytande.

1900-talet domineras av sina bägge stora krig och krigen kommer från samma källa som folkstyret – nationalismen, vi mot dom. Svenskarnas särart i detta är deras enda särart och förklaringen till det tillfälliga välstånd, som tycktes råda under 50 -, 60- och 70-talen, nämligen det fega sveket mot just folkstyrets, självstyrets och demokratins principer.

Sverige visade sig vara oerhört följ-samt mot varje stor makt som för tillfället dominerade stormaktspolitiken. En rad

nyckelord kan här nämnas, som har lyfts fram av det senaste decenniets forskning: Tidigt kände vi till malmtransporterna, transiteringar av trupper under Andra Världskriget, naziguldet, baltutlämningen och senare, efter kriget fortsatta brott mot grundlag och den politiskt-demokratiska retoriken med åsiktsregistreringar och Natosamverkan trots en officiell neutralitetspolitik.

Uppräkningen kan fortsätta, där det visar sig att politiken inte är styrd av de demokratiska ordningar som sägs bestämma. För folket var i själva verket ett hinder för elitens planer på effektivitet och storskalighet. Kommunala sammanslagningar genomfördes för att komma till rätta med motvilliga små kommuner, som inte ville delta i den snabba välfärdsutbyggnaden. Detta löste upp motståndet mot de flesta andra åtgärder som sattes in mot dom avvikare som kvarstod. Tvångsvård, omhändertaganden, tvångsteriliseringar och förtidspensioneringar är i själva verket mer karaktäriserande reformer än barnbidraget för 1900-talets politiska system.

ArkivCentrum Örebro Län

Folkrörelsernas Arkiv i Örebro Län
och Örebro Läns Företagsarkiv
i samarbete

Nikolaigatan 3 • 702 10 ÖREBRO
Tfn 019-611 29 00 (även texttfn)
Fax 019-611 81 20
E-post:
arkivcentrum@arkivcentrum.t.se
Internet: www.arkivcentrum.t.se

Öppet måndag, onsdag-fredag
kl 08.30–17.00
och tisdagar kl 08.30–20.00

DEN SÅRBARA DEMOKRATIN

OM MEDBORGARDYGDER I EN
MODERN TID

Föredrag och diskussion med Erik Amnå,
huvudsekreterare i Demokratiutredningen

Onsdagen den 5 april kl 18.30
på ArkivCentrum, Nikolaigatan 3,
Örebro (gamla post- & telehuset)

ArkivCentrum i samarbete med Föreningen Ordfront